

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 sierpnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Jolanta Pietrzak (spr.)
Sędziowie	SSA Alicja Kolonko SSA Marek Procek
Protokolant	Beata Gandyk

po rozpoznaniu w dniu 30 sierpnia 2012r. w Katowicach

sprawy z powództwa Komisji Zakładowej (...) w K W K (...)

w B.

przeciwko (...) S.A. Oddziałowi KWK (...) w B.

o zwrot środków na rzecz Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych

na skutek apelacji pozwanej (...) S.A. Oddziału KWK (...)

w B.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy w Katowicach

z dnia 26 stycznia 2011r. sygn. akt IX P 127/10

- 1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala powództwo,**
- 2. nakazuje zwrócić spełnione na rzecz Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych (...) S.A. Oddziału KWK (...) w B. świadczenie w kwocie 140.000 zł. (sto czterdzieści tysięcy złotych),**
- 3. zasądza od powódki Komisji Zakładowej (...) w K W K (...) w B. na rzecz pozwanej (...) S.A. Oddziału KWK (...) w B. kwotę 24.800 zł. (dwadzieścia cztery tysiące osiemset złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu.**

/-/ SSA A. Kolonko /-/ SSA J. Pietrzak /-/ SSA M. Procek

Sędzia Przewodniczący Sędzia

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 7 lipca 2010r. Komisja Zakładowa (...) w KWK (...) domagała się zwrotu Zakładowemu Funduszowi Świadczeń Socjalnych wydatkowanych środków z tego Funduszu niezgodnie z regulaminem Funduszu. Roszczenie odnosiło się do przekazanych kwot na rzecz Towarzystwa Wędkarskiego i Stowarzyszenia Wędkarskiego. Kwota roszczenia ustalona została na 140.000 złotych. Okręgowy Inspektor Pracy w Katowicach w piśmie z dnia 28 kwietnia 2010r. stwierdził niezgodność z prawem działania pracodawcy i przekazania środków przez (...) SA Oddział KWK (...) w B. na rzecz Towarzystwa Wędkarskiego oraz Stowarzyszenia Wędkarskiego. Komisja Zakładowa (...) w KWK (...) za podstawę prawną swego roszczenia podała art.8 ust.3 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2012r. poz.594).

Pozwana (...) SA Oddział KWK (...) wnosila o oddalenie powództwa, podnosząc, że środki przekazane Towarzystwu i Stowarzyszeniu Wędkarskiemu były środkami przeznaczonymi na dofinansowanie wypoczynku i rekreacji pracowników KWK (...). Preliminarz wydatkowania środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przewidywał dofinansowanie do wypoczynku po pracy w zakresie zawodów sportowych, wędkarskich, piłkarskich i innych. Z uwagi na fakt, iż środki zabezpieczone w preliminarzu nie zostały skonsumowane pracodawca dofinansował wspomniane zawody.

Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem z dnia 26 stycznia 2011r., sygn. IX P 127/10 zobowiązał pozwanego pracodawcę do przekazania żądanych kwot na rzecz zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Zdaniem Sądu Okręgowego w rozpoznawanej sprawie doszło do naruszenia § 21 Regulaminu, który zdaniem Sądu zakładał dofinansowanie imprez rekreacyjnych organizowanych przez zakładowe służby socjalne.

Apelację od tego wyroku złożyła pozwana Spółka Oddział KWK (...), zarzucając mu naruszenie art.8 ustawy o funduszu socjalnym. Apelacja została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 maja 2011r., III APa 13/11. W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie związku zawodowego ma swoje uzasadnienie w przepisie art.8 ust.3 cyt. ustawy, bowiem środki były wydatkowane przez pracodawcę niezgodnie z § 21 Regulaminu. Ferując swoje rozstrzygnięcie Sąd Apelacyjny powołał się i zaaprobował tezę zawartą w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 sierpnia 2005r., I PK 12/05 (OSNP 2006 nr 11, poz.182), w myśl której w sposób określony w art.8 ust.3 powołanej ustawy sankcjonowane mogą być także przypadki wydatkowania środków niezgodnie z regulaminami funduszu, bowiem regulaminy te mają umocowanie w ustawie. Taki pogląd był zdaniem Sądu Apelacyjnego dominujący i podzielił go też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 maja 2010r., II PK 234/09, twierdząc w jego uzasadnieniu, że na podstawie art.8 ust.3 ustawy mogą być sankcjonowane tylko przypadki naruszenia ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, a nie naruszenia innych ustaw.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach zaskarżyła skargą kasacyjną (...) SA Oddział KWK (...), zarzucając mu naruszenie art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Motywując ten zarzut (...) S.A. Oddział KWK (...) powołała się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2010r., II PK 234/09, odczytując go jednak inaczej niż tego dokonał Sąd drugiej instancji, a mianowicie twierdząc, że tylko przepisy ustawy mogą stanowić podstawę naruszenia sankcjonowaną art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Wyrokiem z dnia 8 maja 2012r. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.

Uzasadniając rozstrzygnięcie Sąd Najwyższy wskazał, że zaskarżony wyrok nie jest zgodny z prawem i wymaga uchylenia, albowiem orzeczenia ferowane przez sądy meriti nie uwzględniały zakresu sankcji zamieszczonej w normie prawnej zawartej w art.8 ust.3 ustawy o funduszu socjalnym i charakteru prawnego tej sankcji. Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie podkreślił, iż w pełni podziela pogląd prawny zaprezentowany w skardze kasacyjnej oraz w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2010r., II PK 234/09, aprobując ten wyrok w całości, a nie tylko w pewnym zakresie, jak to uczynił Sąd Apelacyjny w Katowicach. Sąd Najwyższy zaznaczył, że trafne jest zapatrywanie Sądu II instancji, iż wyrok Sądu Najwyższego II PK 234/09 umożliwia nałożenie sankcji tylko za naruszenie ustawy tu powoływanej, ale jednocześnie wbrew twierdzeniu Sądu Apelacyjnego wyrok II PK 234/09 nie pozwala na wykładnię rozszerzającą i twierdzenie, iż naruszenie regulaminu jest tożsame z obrazą ustawy. Regulamin

stanowi bowiem swoiste źródło prawa pracy, a jego nierespektowanie obraża obowiązki współdziałania ze związkami zawodowymi zawarte w ustawie z dnia 23 maja 1991r. o związkach zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001r. Nr 79, poz.854 ze zm. – zwana ustawą o związkach zawodowych). W myśl art.27 ustawy o związkach zawodowych zasady wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w tym podział środków z tego funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności, ustala pracodawca w regulaminie uzgodnionym z zakładową organizacją związkową. Także przyznawanie pracownikom świadczeń z funduszu dokonywane jest w uzgodnieniu z zakładową organizacją związkową.

W rozpoznawanej sprawie znaczenie zasadnicze miał więc zarzut naruszenia art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Zgodnie z nim, związkom zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz.

Sąd Najwyższy podkreślił, że roszczenie przewidziane w art.8 ust.3 ustawy dotyczy środków już przekazanych przez pracodawcę funduszowi i następnie wydatkowanych. Prawo żądania, aby pracodawca zwrócił je, czyli jeszcze raz wpłacił na konto funduszu, ma charakter szczególny, zawierający swoiste zobowiązanie pracodawcy. Zgodnie z powoływanym wyrokiem Sądu Najwyższego w sprawie II PK 234/09 roszczenie przewidziane w art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych ma charakter szczególny i przepis będący jego podstawą musi być ściśle interpretowany. Przede wszystkim oznacza to, że sankcjonowane w ten sposób mogą być tylko przypadki wydatkowania środków niezgodnie z przepisami ustawy, przez co należy rozumieć ustawę o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. W powołanym orzeczeniu Sąd Najwyższy wskazuje na szczególny charakter roszczenia z art.8 ust.3 tej ustawy, jednak charakteru tego nie określając. Analiza bowiem charakteru sankcji z art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie jest łatwa i doktrynalnie rozstrzygnięta. Raczej przeważa w piśmiennictwie pogląd o niestosowaniu Kodeksu cywilnego w tych przypadkach – z uwagi na fakt, iż zobowiązania do tworzenia funduszu nie mają charakteru cywilnoprawnego; stanowi od strony finansowej jedynie przesunięcie środków z jednego do drugiego funduszu pracodawcy. Sąd Najwyższy podkreślił jednak, że zapewniona droga postępowania cywilnego dla dochodzenia dodatkowej wpłaty na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych i cywilna egzekucja ewentualnego prawomocnego orzeczenia nakazującego dokonania wpłaty dodatkowej powoduje, że obowiązek dokonania tej wpłaty powinien być oceniany jako rodzaj odpowiedzialności quasi cywilnoprawnej, zobowiązaniowej. Można przy tym twierdzić, iż jest to sankcja za wadliwe wykonanie szczególnego zobowiązania wobec załogi, jako podmiotu prawa pracy, lub rodzaj odpowiedzialności wobec związku zawodowego, co mniej przekonuje. Wobec niejasności materii prawnej równie uprawniona może być ocena, iż mamy tu do czynienia raczej z sankcją pieniężną, podobną do kar pieniężnych typu administracyjnego. Dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy charakter prawny tej odpowiedzialności nie jest jednak rozstrzygający. Wystarczy bowiem konstatacja, iż mamy tu do czynienia z rodzajem odpowiedzialności za naruszenie obowiązku i to odpowiedzialności finansowo-prawnej za niepożądane działanie wbrew ustawie. Odpowiedzialność ta stanowi ujemną konsekwencję negatywnej oceny normatywnej stanu faktycznego, w którym naruszono przepisy ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i jej cele. Innymi słowy omawiany tu art.8 ust.3 zawiera sankcję finansową, a taka kwalifikacja wymaga ścisłej interpretacji prawa.

Owa ścisła wykładnia prowadzi do przekonania, że kwalifikowane w ten sposób i sankcjonowane mogą być tylko przypadki wydatkowania środków niezgodnie z przepisami ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, a nie z postanowieniami powstałego na jej podstawie regulaminu. Nie można zatem oceniać, że przyznawanie pracownikom świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych poza regulaminem i jednocześnie nie dokonanie oceny co do zgodności takiego działania z ustawą o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych daje podstawę do zasądzenia równowartości raz już wpłaconych na fundusz kwot. Byłoby to de iure sankcjonowanie braku wcześniejszego uzgodnienia ze związkami zawodowymi takiego rozdysponowania, czyli sankcjonowanie naruszenia ustawy z dnia 23 maja 1991r. o związkach zawodowych, a ściślej art.27 tego aktu prawnego. Uściślając stan faktyczny sprawy wypada wskazać, iż pracodawca powiadamiał istniejące zakładowe organizacje związkowe o podjętych decyzjach, a środki przeznaczone na rekreację były zabezpieczone w preliminarzu wydatków z funduszu socjalnego.

Powstaje tylko zagadnienie, czy rozdysponowanie, do którego doszło, pozostawało w zgodzie z ustawą o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i jej zasadami.

Przyjęta wykładnia art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych preferuje interpretację ścisłą i ograniczoną do wykładni językowej, co jest konieczne przy normach sankcjonujących. Przy dysponowaniu środkami funduszu socjalnego bardziej chodzi bowiem o respektowanie kryteriów na podstawie których może dochodzić do przyznawania środków funduszu na określone cele niż o formalne kwestie uzyskania konkretnych zgód. Jak trafnie wskazuje Sąd Najwyższy w wyroku II PK 234/09 najkorzystniejsze jest bowiem przeznaczenie w drodze tych decyzji środków na przewidziane ustawą cele, których naruszenie może być „karane” przez związki zawodowe instrumentem zawartym w art.8 ust.3 ustawy, co dostatecznie chroni interes pracowników i innych beneficjentów funduszu.

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Apelacyjny w Katowicach powinien zatem poddać analizie zgodność wydatkowanych środków z ustawą o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W świetle art.398²⁰ kpc podkreślenia wymaga, iż Sąd II instancji jest w niniejszej sprawie związany wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy.

Kwestią sporną było w niniejszej sprawie prawidłowe zdekodowanie normy prawnej wyrażanej przez art.8 ust.3 ustawy z dnia 4 marca 1994r., o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, a w szczególności okoliczność, czy wydatkowanie środków z Zakładowego Funduszu wbrew postanowieniom regulaminu, jako źródła zbiorowego prawa pracy, obraża w/w przepis prawa, przez to, że prowadzi do jego niedopuszczalnej, rozszerzającej wykładni.

Wobec stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie w wyroku z dnia 8 maja 2012r., a także w wyroku tego Sądu z dnia 10 maja 2010r., II PK 234/09, przyjąć należy, iż przesądzonym zostało, że roszczenie przewidziane w art.8 ust.3 ustawy dotyczy środków przekazanych przez pracodawcę funduszowi i następnie już wydatkowanych. Jak uwypuklił Sąd Najwyższy w ostatnim ze wspomnianych wyroków prawo żądania, aby pracodawca zwrócił je, czyli jeszcze raz wpłacił na konto funduszu, ma więc charakter szczególny i przepis będący jego podstawą musi być ściśle interpretowany. Przede wszystkim oznacza to, że sankcjonowane w ten sposób mogą być tylko przypadki wydatkowania środków niezgodnie z przepisami ustawy, przez co należy rozumieć ustawę o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Takie odczytanie określenia „ustawa” zawartego w tym przepisie wynika stąd, że rozważany akt prawny konsekwentnie odnosi wyrażenie „ustawa” bez dalszych określeń tylko do siebie, a w przypadkach, w których odwołuje się do innych ustaw podaje ich nazwę. Nie można więc uznać, że przyznawanie pracownikom świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z naruszeniem obowiązku uzgodnienia z zakładową organizacją związkową wynikającego z art.27 ust.2 ustawy o związkach zawodowych stanowi wydatkowanie środków niezgodnie z przepisami ustawy w rozumieniu art.8 ust.3 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Skoro więc na gruncie niniejszej sprawy powódka nie zarzuca naruszenia innych przepisów ustawy, ani nie twierdzi, że pozwana naruszyła jakikolwiek przepis ustawy, a zarzut naruszenia art.8 ust.3, dającego podstawę roszczenia o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy, opiera na twierdzeniu o niezgodności postępowania pozwanego z przepisem innej ustawy – z art.27 ust.2 ustawy o związkach zawodowych. Sąd Najwyższy podkreślił wszak, iż prawo żądania, aby pracodawca zwrócił środki przekazane przez niego funduszowi i następnie już wydatkowane ma charakter szczególny i przepis będący jego podstawą musi być ściśle interpretowany. Oznacza to przede wszystkim, że sankcjonowane w ten sposób mogą być tylko przypadki wydatkowania środków niezgodnie z przepisami ustawy, przez co należy rozumieć ustawę o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, a nie jakikolwiek inny akt prawny, nawet rangi ustawy.

Zgodnie z art.2 ustawy o ZFŚS przez działalność socjalną należy rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalnej, oświatowej, sportowo-rekreacyjnej.

W ramach działalności sportowo-rekreacyjnej mieści się organizowanie wycieczek, imprez sportowych, rajdów, spartakiad, wykup abonamentów na zajęcia sportowe i rekreacyjne.

Mając na uwadze powyższe rozumienie działalności sportowo-rekreacyjnej uznać należało, że wydatkowanie przez pozwaną kwestionowanych kwot nie naruszało postanowień ustawy z dnia 4.03.1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, tym bardziej, że w przypadku tego typu wydatków nie znajduje zastosowania kryterium socjalne.

Wobec powyższego środki wydatkowane przez pozwaną nawet niezgodnie z postanowieniami zakładowego regulaminu Świadczeń nie były objęte sankcją zwrotu z art.8 ust.3 ustawy z dnia 4 marca 1994r., o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (jedn.tekst Dz.U. z 2012r., poz.594).

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na mocy art.386 § 1 kpc.

O obowiązku zwrotu świadczenia orzeczono na mocy art.398¹⁵ § 1 kpc w związku z art.415 kpc.

O obowiązku zwrotu kosztów procesu orzeczono na mocy art.98 § 1 i 3 kpc w związku z art.391 § 1 kpc.

/-/ SSA A. Kolonko /-/ SSA J. Pietrzak /-/ SSA M. Procek

Sędzia Przewodniczący Sędzia

JM